

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2022 – 2026 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2022 жылғы 24 қарашадағы № 941 қаулысы. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2200000941>.

2. С. Пірәлиев, «Ұлттық тәрбие және жаһандану» «Егемен Қазақстан» газеті К.С.Ныязбекова «Ұлттық тәрбие», 2013, №4, Б. 19-22.

3. Мен – Адаммын, жеке тұлғаның рухани- адамгершілігін дамыту сабақтарын ұйымдастыруға арналған әдістемелік құрал, Игенбаева. Б. Қ. Алматы – 2000.

4. Табылдиев Ә. Қазақ этнопедагогикасы. Алматы, 2001.

5. Бөлеев Қ. Болашақ мұғалімдерді оқушыларға ұлттық тәрбие беруге кәсіби дайындау: теориясы және практикасы. – Алматы: Нұрлы Әлем, 2004. - 304 б.

Тогайбаева А.К.

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе қ.

Мухаметжанова А.О

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті

Темиржанова Р.К.

«Ахмет Байтұрсынов атындағы №26 негізгі орта мектебі» КММ, Қарқаралы ауданы.

Ақтерек ауылы

МАТЕМАТИКАЛЫҚ САЯХАТТАР БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Аннотация. Мақала оқушылардың функционалды сауаттылығын қалыптастыру өзекті мәселесіне арналған. Авторлар бұл мәселені оқушылардың функционалды сауаттылығын дамыту мақсатында математикалық саяхатты бір құралы ретінде көрсетеді. Математикалық саяхат барысында қандай тапсырмаларды беру және қандай мақсатты көздейтінін, онымен оқушылардың математикалық сауаттылығын қалыптастыру мүмкіндіктерін көрсетеді.

Кілт сөздер: функционалды сауаттылық, математикалық сауаттылық, саяхат.

Бастауыш математикалық білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың басым бағыттары бастауыш жалпы білім беретін мемлекеттік білім беру стандартында, математикадан үлгі бағдарламасында, Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында көрсетілген. Олардың талдауы сабақтың оқушыларға отбасына, қоғамға, мемлекетке, яғни білім беру процесінің барлық қатысушыларына математика бойынша саяхаттың қажеттілігін көрсетеді.

Бастауыш мектептің оқу тәрбие процесін реттейтін барлық құжаттардың ішінде оқыту сипатталған, оны ұйымдастыру үшін оқушылардың күнделікті өмірде білімді қолдану тәжірибесін алуға және өмір бойы білім алу қажеттілігін қалыптастыруға жағдай жасау қажет. Саяхат сабағы осы талаптарға толық жауап береді.

Бастауыш сынып мұғалімдері педагогикалық негізделген және білім берудің жоғары сапасын қамтамасыз ететін оқыту мен тәрбиелеудің нысандарын, әдістерін қолдануға міндетті, бұл да олардың жауапкершілігі болып табылады.

Білім берудің негізгі мақсаты, әмбебап оқу әрекеттерін, таным мен әлемді игеру негізінде білім алушының жеке басын дамыту болып табылады. Математикалық саяхат-сабақтары білім алушылардың қоршаған әлемнің математикалық қырларын игеруіне айқын мүмкіндік береді.

Математика бойынша саяхат-сабақтары денсаулықты нығайту үшін жағдай жасай отырып, осы мәселелерді тиімді шешуге мүмкіндік береді. Балалар таза ауада, табиғи жарықта, қозғалыста практикалық дағдыларды алады.

Сонымен қатар, реттеуші дағдылар (өз қызметін ұйымдастыра білу, мақсат қою, іс-қимыл жоспарын құру, өзін-өзі бақылау және өзін-өзі бағалау), коммуникативті дағдылар (оқу процесінде мұғаліммен және құрдастарымен өзара әрекеттесу) дамиды.

Тақырыптық саяхаттарда балалар өздерінің кішкентай Отандарын жақсы көруді, түсінуді, сүюді үйренеді, демек, мемлекеттік білім беру жүйесінде сипатталған жеке нәтижелерге қол жеткізеді. Математика бойынша білім беру бағдарламасын игерудің пәндік нәтижелеріне қойылатын талаптарда мұндай бірінші нәтиже математика бойынша саяхат сабақтарын өткізудің пайдасы айтылады: Қоршаған заттарды, процестерді, құбылыстарды сипаттау және түсіндіру, сондай-ақ

олардың сандық және кеңістіктік қатынастарын бағалау үшін бастапқы математикалық білімді пайдалану [1].

Оқу процесінің мемлекеттік білім беру стандарты жағдайында іс-әрекеттік және құзыреттілік тәсілдерге негізделгендіктен, математика бойынша саяхат сабақтары әртүрлі оқу міндеттерін қоюға және шешуге мүмкіндік беретінін және оқушыларға математика заңдарының практикада, нақты өмірде қолданылуын көрсететінін атап өткен жөн.

Математикалық саяхаттар математикалық тақырыптар бойынша оқыту деңгейін арттырып қана қоймай, сонымен қатар қазіргі білім берудің стресстік сипатын және соның салдарынан оқушылардың денсаулығының нашарлауын ескере отырып, балалардың денсаулығын жақсартуға үлкен үлес қосады.

Математикалық саяхаттар мектеп өмірінің жағымсыз факторларын, сабақ кезінде баланың партада қозғалмайтындығын жояды; жасанды жарықтандырылған жабық сыныпта ұзақ оқу; балалардың эмоцияларын, сезімдерін басу; балалардың шығармашылық әлеуетін, олардың өз бетінше ойлауға, пайымдауға және қоршаған өмірден жаңа білім алуға дайындығын талап етпейді және тіпті тежемейді.

Мұғалімді оқу саяхаттарын өткізуге дайындау мыналарды қамтиды: экскурсияның тақырыбын, мақсаттары мен міндеттерін тұжырымдау; маршрутты таңдау, онымен жергілікті жерде танысу, саяхат объектілерін зерттеу; экскурсия кезінде аялдамалардың саны мен орналасқан жерін анықтау, оқушыларға жеке және топтық тапсырмалар жасау; оқушыларды экскурсияға дайындаудың мазмұны мен әдістерін таңдау.

Математикалық саяхаттарды: табиғатта (саябақ, орман, жағалау, мектеп ауласы және т. б.); елді мекеннің, қаланың көшесінде, тұрғын үйдің ауласында; кәсіпорында (зауыт, пошта, бухгалтерия, сауда орталығы); мектепте (асхана, кітапхана, спортзал); аралас.

Саяхат қарсаңында мұғалім келесі жұмыстарды жүргізеді:

- а) оқушыларға саяхаттың мақсатын түсіндіреді;
- б) объектімен жалпы таныстырады;
- в) оқушыларға саяхаттың материалды түсіну үшін қажетті білімді хабарлайды;
- г) саяхат жоспарымен таныстырады;
- д) оқушыларға жиналу уақыты мен орнын, саяхат бағытын хабарлайды; е) қауіпсіздік ережелерін түсіндіреді.

І-сыныпта, сандық кезеңде балалар заттардың қасиеттерін зерттейді. Ең алғашқы математикалық саяхатты заттардың (үйлер, машиналар, ағаштар, құстар, көшелер) қасиеттеріне арнайды. Балалар бақылайды, көргендері туралы сұрақтарға жауап береді, көргендерінің ерекшеліктерін тізімдейді және т.б. балалар әртүрлі объектілер арасындағы ұқсастық пен айырмашылықтың белгілерін ажыратады: бағанада, дүңгіршекте қандай қасиеттер бар? Олар қалай ұқсас, қалай ерекшеленеді? Қайсысы кең, биік, тар? Қайсысы қымбат, қайсысы арзан? Қайсысы жылдам? Қайсысы баяу?

Сондай-ақ, саяхат кезінде кеңістіктік қатынастар зерттеледі: ("үшін", "бұрын", "астында", "жоғарыда", "төменде", "арасында", "солға", "оңға"). Саяхат кезінде көптеген нысандар бар жерде балалар сұрақтарға жауап береді: сол жақта не бар... Арасында не бар... "кім көбірек атайды?" кеңістіктік қатынастарға сәйкес келетін объектілер. Содан кейін сыныпта кеңістіктік ойлауды, геометриялық көріністерді дамыту үшін жер бедерінің жоспарын жасаймыз.

Саяхат барысында "бөлшек-бүтін" ойынын өткіземіз, онда сыныпты екі топқа бөліп, бір топ бөлікті, екіншісі тұтас деп атайды. Мысалы: "шатыр бүтін ме, әлде бір бөлігі ме?", "Донғалақ бөлік пе, әлде бүтін бе?"

Сандық қатынастарды қалыптастыру үшін ("көп", "аз", "тең", "бірдей", "бірдей, бірақ онсыз") әртүрлі жиындардағы қатынастарды пысықтайды. Олардың біреуіне аз заттар, екіншісіне көп заттар кіреді. Саяхатты әртүрлі табиғи материалдарды жинауға болатын жерде өткізуге болады: конустар, қиыршық тастар, жапырақтар. Оқушыларды топтарға бөліп, әр топқа "көп", "аз", "бірдей" қатынасына сәйкес табиғи материал жинау міндеті жүктеледі. Тапсырманы орындағаннан кейін балалар өз әрекеттерінің дұрыстығын негіздейді. Сол сабақта балаларға қанша дана көп екенін салыстыруға кеңес беріледі: кіреберістер немесе орындықтар, алаңдағы үйеңкі немесе қайың, сыныптағы оқушылар немесе мектеп ауласындағы ағаштар.

Математикалық саяхатта сандардың қасиеттерін зерттеу кезінде келесі тапсырмаларды беруге болады: ең кіші жұп сан сияқты үлкен қадамдар жасаңыз. Тауықтың көптеген қадамдарын жасаңыз, ең үлкен тақ бір таңбалы сан қандай? Сіздің үйіңіздегі кіреберістердің, үйдегі едендердің, ауылдағы дүкендердің, бір қолыңыздағы саусақтардың және т. б. нақты және жұп санын анықтаңыз.

"Сандық және реттік сан" тақырыбын бекіту үшін аллеядағы ағаштарды санауды ұсыну – солдан оңға, оңнан солға. Сұрақ: егер тақтайша өшірілсе, үшінші кіреберісті дұрыс таба аласыз ба? Егер сіз оңнан солға қарай санасаңыз, сіз әрқашан үшінші кіреберісті таба аласыз ба? Әрқашан емес пе? Неліктен? Мен үйге бетпе-бет келу керек және сол жақтан бірінші кіреберісті іздеу керек деген ережені айтамын. Оқушылардан бұл білім өмірде қандай жағдайларда пайдалы болатынын сұраймын (егер үйге қол қойылмаған, қараңғы және бөлмелер көрінбейтін, көп пәтерлі кіреберістегі үй ғана белгілі болған жағдайда).

Өлшеу құралдарын зерттеу үшін саяхаттарда импровизацияланған өлшеу құралдарын қолдану. Үйдің биіктігін бөренелермен, арқанмен, көрсеткіштермен, бұтақтармен санауды ұсыну. Сұрақ: динозаврлардың қандай мөлшерде болды, қалай сезінуге болады? Динозаврдың көлемі бес қабатты үйден үлкен немесе кіші ме?

Саяхатта "пішін" ұғымын зерттегенде мынадай сұрақтарға жауап беру: табиғат ұшбұрышты пішінді тәріздес не жасады және адам қолымен ұшбұрышты пішінді не істеді? Табиғат қандай форманы жиі жақсы көреді? Адам қандай форманы жақсы көреді? Сіз мұны қалай түсіндіңіз?

"Бұрыштар" тақырыбын зерделеу кезінде доғал, сүйір бұрыш түрінде тұруды ұсынамын. Табиғат жасаған заттарды доғал бұрыш, тік бұрыш ретінде табыңыз? Адам жасаған заттарды түзу, сүйір бұрыш түрінде табыңыз?

Құн, баға тақырыбын қарастыруда мынадай тапсырма беру: Анам бәліш пісіруді шешті. Бәліш өнімдерінің тізімін беру. Дүкенге саяхат жасау. Ол үшін бәлішке қажетті өнімдердің бағасын зерттеу. Дүкенде сұрақтарға жауап беру: бүкіл сатып алу үшін қанша ақша төлейтіндігіңізді көрсететін шама қалай аталады? Сатып алу-сату процесіне қандай мәндер қатысады? 100 грамм өнім қанша тұрады? Граммен белгілі бір мөлшерді алу үшін қанша өнім сатып алу керек?

Саяхат барысындағы бұл тапсырмалар бастауыш сынып оқушыларының зерттеу дағдыларын қалыптастыруға, алынған деректерді талдауға, қорытындылауға және қорытынды жасауға ықпал етеді.

Осылайша, математикадан білім беру саяхаттары - бұл объективті шындықтың өзіндік сезімдері арқылы оқушылардың органикалық, тікелей білім алуына жағдай жасайтын таным процесінің бір түрі. Саяхат оқу процесінің ажырамас бөлігі болып табылады, өйткені олар функционалдық сауаттылық элементтерін қалыптастыруға, оқушылардың зерттеу қызметін дамытуға ықпал етеді, сонымен қатар үлкен тәрбиелік әлеуетке ие.

Әдебиеттер:

1. Бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі. Әдістемелік құрал. – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2013. – 41 б.

2. Смолеусова, Т.В. Уроки-экскурсии по математике в начальной школе /Т.В. Смолеусова. – М.: Сфера, 2005.

Тойланбаева Г.А.

№17 ЖББМ КММ, Ұлытау ауданы, Қарағанды облысы

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аннотация. Мақалада функционалдық сауаттылық ұғымдары қарастырылады, ағылшын тілін оқытуда функционалдық сауаттылықтың даму ерекшеліктері талданады, оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған тапсырмалардың мысалдары келтірілген.

Кілт сөздер: функционалдық сауаттылық, функционалдық сауаттылық бағыттары, тапсырмалар, ағылшын тілі.

Қазіргі әлемде шет тілі адамды және бүкіл қоғамды қамтамасыз ету құралына айналуға. Енді «Неге шет тілі керек?», -деген сұрақ туындамайды. Біз күнделікті өмірде шет тілін қолдану қажеттілігімен бетпе-бет келеміз: компьютерде жұмыс істеу, әлеуметтік желілерде сөйлесу, бейнероликтерді көру, конкурстар мен жарыстарға қатысу, сонымен қатар, қазіргі әлемде адамдар көбірек саяхаттай бастады, бұл басқа мәдениетті игеруге және сонымен бірге өз мәдениетін көтеруге тамаша мүмкіндік.